

References

1. Kustovskiy E. (2003). Dirizherskaia tekhnika na klirose. Posobie dlia nachynaiushchikh rehentov. Moskva [in Russian].
2. Neihauz H. (1988). Ob iskusstve fortepiannoi igry: zapiski pedagoga. 5-e yzd. Moskva [in Russian].
3. Olkhov K. (1990). Teoreticheskie osnovy dirizherskoj tekhniki. Leninhrad: Muzyka [in Russian].
4. Stokovskii L. (1963). Muzyka dlia nas vsekh. Moskva: Sovetskii kompozytor [in Russian].

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ НАВЫКОВ ОТРАЖЕНИЯ ВНУТРЕННЕДОЛЕВОЙ ПУЛЬСАЦИИ В ДИРИЖЕРСКОМ ЖЕСТЕ

Карпенко Евгений Витальевич

доцент кафедры хорового дирижирования, вокала и методики музыкального обучения
Сумской государственной педагогической университет им.А.С.Макаренко (г.Сумы)

В статье рассматривается проблема отражения ритма хоровых произведений в дирижерской жесте путем учета переменной или постоянной внутреннедолевой пульсации. Осуществлена попытка определения алгоритма формирования профессиональных компетенций, касающихся воспитания общехорового ритма. Сосредоточено внимание на методе постепенного усложнения задач, который позволяет создать педагогические условия для выполнения последовательных шагов к обогащению технической оснащенности начинающих дирижеров.

Ключевые слова: хоровое дирижирование, переменные и несимметричные размеры, внутреннедолевая пульсация, педагогические условия, свободно структурированная мелодия, церковный обиход.

Отримано редакцією 10.10.2019

УДК 37.035+364(075.8)

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-3-41-238-247

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Міщик Людмила Іванівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: kaf_soc.ped@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-2444-4111

Корнієнко Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: medtannik@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0653-5976

У статті розкрито деякі аспекти роботи фахівця соціальної сфери в умовах об'єднаної територіальної громади. Визначено законодавче підґрунтя реалізації соціального захисту населення громади, нормативно-правове забезпечення соціальними послугами. Розглянуто особливості роботи фахівця із соціальної роботи та надання соціальних послуг. Схарактеризовано специфічні види діяльності фахівця соціальної сфери в об'єднаній територіальній громаді.

Ключові слова: фахівець соціальної сфери, робота соціального працівника в громаді, соціальні послуги в громаді, громада.

Постановка проблеми. Забезпечення соціальних гарантій, соціального захисту та створення умов для успішної соціальної адаптації в особистісному життєвому полі людини (сім'ї, соціальному оточенні, громаді тощо) є необхідною умовою соціального розвитку країни в нових умовах сьогодення. За таких умов соціальна робота в громаді стає провідним інструментом реалізації соціальних послуг на локальному рівні.

Децентралізація системи соціальних послуг та їх розвиток на рівні територіальних громад була і залишається пріоритетним напрямом діяльності Міністерства соціальної

політики України [13]. У «Стратегії розвитку соціальних послуг до 2022 року» планування, фінансування та організацію надання соціальних послуг покладено на органи місцевого самоврядування [13]. Із метою надання якісних соціальних послуг наказом «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення» [5] (п. 1.7) передбачено введення посади фахівця із соціальної роботи та надання соціальних послуг (консультування, інформування, оцінювання потреб мешканців громади в соціальних послугах, організація соціального супроводу, направлення до закладів соціального обслуговування) – 1 фахівець на 1 тисячу населення. У цьому ж наказі (п. 1.8) для роботи у сфері захисту прав дітей рекомендується передбачати посади спеціалістів із питань захисту прав дітей – 1 працівник на 2 тисячі дитячого населення або створення структурного підрозділу із захисту прав дітей, якщо дитяче населення перевищує 4 тисячі [5]. З огляду на це виникає питання про розгляд специфічних особливостей роботи фахівця соціальної сфери в громаді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що питання організації соціальної роботи в громаді досить широко розглядалися науковцями різних галузей: соціально-філософський аналіз певних аспектів функціонування громади (Т. Бойко, А. Карась та ін.); соціологічні дослідження та суспільствознавство (О. Білоус, В. Бех, Л. Нагорна, Л. Овчиннікова та ін.); психологічні дослідження (В. Васютинський); економіка, управління та адміністрування (М. Баймуратов, О. Берданова, В. Вакулєнко, В. Кравців, Г. Монастирський, А. Ткачук та ін.); соціальна робота (Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Т. Семігіна, Г. Слезанська та ін.).

Мета статті: розглянути особливості діяльності фахівців соціальної сфери в умовах територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. У науковому обігу підходи до тлумачення терміна «громада» є досить неоднозначними. Насамперед це зумовлено тим, що «громада» як явище є своєрідною соціологічною конструкцією, яка може бути по-особливому структурована, з різним місцезнаходженням, відмінною за формою та розмірами. Здебільшого в наукових працях щодо розуміння громади виокремлюють три підходи: соціологічний, політико-правовий та соціально-педагогічний.

Відповідно до першого підходу громада розглядається як спільнота або соціальна система. На підтвердження такого тлумачення О. Безпалько подає визначення «громади», зазначене в Оксфордському тлумачному словнику Хорнбі: «Громада – це група людей, об'єднана походженням, расою, соціальним станом, релігійними переконаннями та місцем проживання – районом, населеним пунктом тощо, де розташована низка соціальних інститутів: сім'я, школа, церква, організації сфери дозвілля та медицини» [14, с. 47]. Політико-правовий підхід визначає громаду як суб'єкт місцевого самоврядування. Ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування»: «територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр» [6]. Згідно із соціально-педагогічним підходом громаду слід розглядати як фактор соціалізації, мезорівень соціального середовища. На думку директора канадського Центру навчання з питань розвитку громади «The Four Worlds» Джуді Боп, «громада – це будь-яка група людей, які встановлюють сталі взаємини між собою з метою вдосконалення самих себе та світу, в якому вони живуть» [14, с. 51].

На сучасному етапі в Україні продовжуються процеси реалізації реформ місцевого самоврядування та децентралізації, метою яких є створення спроможних територіальних громад. Децентралізація соціального захисту спрямована на:

- виконання об'єднаною територіальною громадою (ОТГ) власних (самоврядних) та делегованих повноважень у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей;
- підвищення рівня управління та організації надання соціальних послуг (державні стандарти соціальних послуг, вартість соціальної послуги, моніторинг та оцінювання якості соціальних послуг, диверсифікація надавачів соціальних послуг);
- реформування інтернатних установ для дітей-сиріт і позбавлених батьківського

підкування (деінституалізація інтернатної системи) [4, с. 7].

Якщо розглядати соціальну роботу в розрізі різних рівнів адміністративно-територіального устрою, то безпосередня робота з громадою охоплюватиме базовий або районний рівні. Означена децентралізація повноважень у сфері соціального забезпечення та соціального захисту повинна сприяти наданню соціальної допомоги, послуг та пільг на засадах доступності, якості та ефективності [4, с. 87–88].

На районному рівні соціальний захист населення передбачає виконання таких функцій: реалізація державної політики; формування пріоритетів та програм соціального розвитку району; здійснення повноважень щодо захисту прав дітей та усиновлення; здійснення методологічного забезпечення розвитку надання послуг в ОТГ; моніторинг надання послуг в ОТГ. Ці функції реалізуються через низку закладів інфраструктури соціального захисту. До таких закладів (на рівні району) належать: стаціонарні заклади для людей похилого віку; заклади та установи сімейного виховання дітей; центри для реабілітації осіб з інвалідністю; центри сім'ї та дітей для тимчасового проживання дітей та сімей з дітьми, що опинилися в складних життєвих обставинах (СЖО).

Соціальний захист населення на базовому рівні виконує такі функції: організація та надання базового набору соціальних послуг відповідно до потреб громади, зокрема, послуги фахівця соціальної роботи; виявлення сімей, які перебувають у СЖО; визначення потреб у соціальних послугах, прийняття рішення про необхідність отримання послуг; організація оздоровлення та відпочинку дітей; консультування та прийом заяв від мешканців громади щодо надання всіх видів соціальної підтримки. Інфраструктура соціального захисту включає центр надання соціальної допомоги (соціальних послуг) ОТГ та віддалене робоче місце працівника або укладання угоди про прийом, ЦНАП – адміністративні послуги у сфері соціального захисту [4, с. 88].

Напрями роботи фахівців соціальної сфери щодо соціального захисту і соціального забезпечення в межах власних повноважень ОТГ уміщують:

1. Зайнятість населення (участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері зайнятості населення в межах повноважень; участь у реалізації територіальних (місцевих) програм зайнятості населення; визначення видів та організація громадських робіт, що відповідають потребам територіальної громади; створення, за необхідності, спеціальних робочих місць для працевлаштування інвалідів).

2. Соціальна допомога (в частині власних повноважень) (підготовка пропозицій щодо встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення; вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг; подання допомоги на поховання; вирішення питань про подання допомоги окремим категоріям громадян у будівництві індивідуальних житлових будинків, проведенні капітального ремонту житла, в придбанні будівельних матеріалів; відведення земельних ділянок для будівництва та садівництва).

3. Надання соціальних і реабілітаційних послуг, проведення соціальної роботи (визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади в соціальних та реабілітаційних послугах, на основі яких планується надання послуг; забезпечення проведення соціальної роботи в об'єднаній територіальній громаді, моніторинг, контроль та оцінювання якості соціальних послуг; розробка та реалізація заходів і програм щодо соціального захисту дітей; участь у виконанні загальнодержавних, регіональних та інших програм соціальної підтримки сімей; участь у проведенні заходів, спрямованих на запобігання торгівлі людьми; проведення заходів, спрямованих на запобігання бездомності осіб, соціальний захист та реінтеграцію бездомних осіб; виконання програм і заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; забезпечення виплат щомісячної компенсації непрацюючим фізичним особам, що здійснюють догляд за особами, які за висновком медичних закладів потребують постійного стороннього догляду; проведення заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк;

організація роботи, пов'язаної з наданням благодійної (гуманітарної) допомоги соціально незахищеним громадянам та сім'ям, які перебувають у СЖО; поширення інформації про організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів; участь у створенні безперешкодного середовища для маломобільних категорій населення).

4. Захист прав дітей, оздоровлення та відпочинок дітей (розроблення та здійснення галузевих і регіональних програм поліпшення становища дітей, вирішення питань у сфері охорони дитинства; організація роботи щодо запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень: ведення обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, залишилися без піклування батьків, дітей-сиріт; тимчасове влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків, дітей-біженців і дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, позбавлених батьківського піклування; проведення заходів щодо влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в сімейні форми виховання; сприяння усиновленню дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, ведення обліку кандидатів в усиновлювачі; вжиття заходів щодо захисту житлових і майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; організація оздоровлення та відпочинку дітей, зокрема дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, розроблення та виконання відповідних регіональних і місцевих програм).

5. Забезпечення виконання функцій органу опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена.

6. Надання пропозицій до проекту бюджету ОТГ у частині врахування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.

7. Виконання повноважень, делегованих органами виконавчої влади [4, с. 90].

Практика реформування соціальної сфери ОТГ розкрила низку проблем, найважливішими з яких, на думку С. Шульц, І. Сторонянської, є «недосконала система територіального розміщення об'єктів соціальної інфраструктури; невпорядкованість відносин власності на об'єкти соціальної інфраструктури; недостатність бюджетних коштів для ефективного функціонування закладів соціальної інфраструктури; недостатній рівень кадрового забезпечення закладів соціальної сфери; недостатній рівень якості послуг, що надаються населенню об'єктами соціальної сфери» [9, с. 5].

Діяльність фахівців соціальної сфери в умовах ОТГ вимагає врахування певних особливостей. Розглянемо деякі з них.

Вивчаючи роботу фахівців соціальної сфери, зокрема соціальних працівників, Г. Слозанська вказує на важливість розуміння груп клієнтів ОТГ [12, с. 70]. По-перше, такими клієнтами або потенційними клієнтами фахівця із соціальної роботи може бути будь-який член ОТГ (будь-яка особа або група осіб, яка перебуває або потенційно може перебувати в СЖО і потребує сторонньої допомоги у вирішенні власних проблем). По-друге, клієнтом може бути і сама громада, «яка потребує допомоги на шляху свого розвитку та становлення як спроможної ОТГ» [12, с. 70].

Ще однією особливістю, на думку дослідників соціальної роботи в умовах ОТГ, є усвідомлення варіації ролей, які виконує соціальний працівник в ОТГ. В. Сидоров розглядає шість груп ролей соціального працівника: практичні ролі (вчитель соціальних умінь, консультант/консультант-клініцист, агент із питань соціальних змін, аніматор, соціальний менеджер, помічник клієнта, вуличний працівник); посередницькі ролі (брокер соціальних послуг, керуючий справами клієнта, захисник прав та інтересів клієнта); керівні ролі (керівник робочого навантаження, лідер команди, керівник персоналу, адміністратор); дослідницькі ролі (експерт, аналітик, дослідник); сервісні ролі (викладач, керівник польової практики, супервізор); латентні ролі (захисник панівного порядку, підривач державного устрою, брокер у сірих тонах, цап-відбувайло, донор, потенційний гнобитель, всезнайко) [10, с. 46–73].

М. Лукашевич та Т. Семигіна виділяють чотири групи ролей, які виконують соціальні працівники: практичні ролі (фасилітатор або заохочувач; усі терапевтичні ролі – консультант/консультант-клініцист, терапевт групи, сім'ї; тренер/вчитель соціальних

навичок); посередницькі ролі (керівник (управляючий) випадку; брокер соціальних послуг; захисник прав та інтересів клієнта (представництво)); адміністративні ролі (консультант, експерт соціальних служб; координатор; керівник (супервізор)); ролі, пов'язані з аналізом політики та розвитком систем (розробник програм/напрямів роботи; дослідник; аналітик; представник інтересів громад) [2, с. 57–66].

До основних первинних ролей, які фахівці соціальної сфери виконують на рівні ОТГ, Г. Слозанська відносить: гίδα (обирає напрям та стратегію розвитку громади та її членів, визначає основні цілі розвитку і шляхи їх досягнення, виявляє наявні та залучає необхідні ресурси для реалізації операційного та стратегічного планів розвитку ОТГ); активатора/наставника/каталізатора (ідентифікація та структурування проблем ОТГ, робота із незадоволеними жителями громади); терапевта (діагностика та «лікування» громади в цілому через роботу із формальними лідерами певних груп в ОТГ); учителя соціальних умінь або тренера (передавання необхідної інформації та знань жителям ОТГ, консультації з питань догляду та виховання дітей, профілактика інфекційних хвороб, злочинності, вживання психоактивних речовин, формування вмінь самообслуговування людей із особливими потребами, навички щодо попередження і розв'язання конфліктів, прийняття самостійних рішень, навички пристосування до змінних соціальних умов, подолання стресів і кризових ситуацій); брокера (забезпечення індивідів, сімей, груп, організацій, громади доступом до необхідних ресурсів та соціальних послуг, провайдер інформації щодо пошуку та залучення ресурсів, переадресація клієнтів до інших установ для отримання якісних соціальних послуг, моніторинг процесу надання соціальних послуг); захисника прав та інтересів клієнта/адвоката (захист прав, потреб та інтересів клієнта, співпраця з поліцією та іншими соціальними інституціями, захист прав дитини, експерт при вивченні/дослідженні ситуації); представника у вирішенні конфліктів (попередження виникнення та подолання різноманітних конфліктів); експерта (донесення до громади необхідної інформації, результатів дослідження, надання порад, добір методик, джерел для пошуку ресурсів) [11, с. 266–267]. Окрім первинних ролей, фахівець із соціальної роботи виконує і вторинні ролі, такі як: менеджера, організатора, ініціатора/координатора, розробника, фасилітатора, мобілізатора ресурсів, лобіста і дослідника [11, с. 267].

Специфічною особливістю в роботі фахівця соціальної сфери в умовах ОТГ є робота щодо активізації громади. О. Безпалько активізацію громади визначає як «процес залучення громадян до прийняття рішень щодо вирішення проблем громади, який сприяє формуванню свідомості та відповідальності громадян» [14, с. 10]. У процесі активізації громади відбувається згуртування громади, формується відповідальність за те, що діється в громаді, визначаються назрілі потреби громади, громада здійснює контроль за витратою коштів, формуються демократичні традиції [14, с. 13]. Діяльність фахівців соціальної сфери націлена на розвиток об'єднаних громад, у підсумку може мати два результати: розвиток місцевих організацій та вирішення місцевих проблем. Робота такого фахівця передбачає виконання обох завдань, одне з яких буде головним, а інше – засобом для реалізації першого.

З огляду на це важливим складником соціальної роботи в громаді є визначення її потреб і проблем. Для їх визначення в практиці соціальної роботи виділяють два підходи: перший – процес визначення потреб громади здійснюється зовнішнім експертом; другий – самою громадою.

Т. Семигіна до діагностичного інструментарію визначення потреб і проблем у громаді відносить: опитування надавачів послуг (інтерв'ю з членами громади); опитування ключових осіб (інтерв'ю з обізнаними впливовими членами громади); аналіз соціальних індикаторів/показників (аналіз даних щодо віку, зайнятості, рівня доходів членів громади тощо); аналіз документів (перегляд адміністративних документів); аналіз інформації від інших організацій (аналіз даних і документів державних та інших організацій) [2].

За визначенням О. Безпалько, «оцінка громадою своїх потреб (ОГП) – це група методів і підходів, що дозволяють людям визначати проблеми громади, аналізувати їх та приймати рішення, які впливають на їх життя в громаді» [14]. У посібнику «Технології активізації

громади» [14] автори-упорядники подають алгоритм процесу проведення оцінювання громадою своїх потреб «мета – зміст діяльності – результат» відповідно до семи фаз:

1. формування груп з проведення ОГП – навчання методів ОГП – сформовано групу зацікавлених людей, знайомих із методами ОГП;
2. визначення мети ОГП – визначення очікуваного результату від ОГП; визначення меж громади – визначено мету ОГП;
3. отримання підтримки значущого оточення – зустрічі з владою й активістами громад; інформування населення про ОГП – отримано згоду місцевої влади на проведення ОГП у місті/поселенні. Населення поінформоване про майбутню ОГП;
4. планування проведення ОГП – визначення інформації, необхідної для ОГП; визначення потенційних учасників ОГП; визначення необхідних ресурсів; розподіл ролей і груп при проведенні ОГП – сформовано процес ОГП і створено всі необхідні умови для проведення ОГП;
5. проведення ОГП – проведення ОГП у групах, сформованих з представників місцевих громад; огляд і узагальнення можливих вторинних джерел інформації; систематизація результатів; пріоритет проблем представників місцевих громад на зборах – виявлені та визначені проблеми за пріоритетністю;
6. формування робочих груп – формування ініціативних груп з розроблення та подальшого виконання планів щодо вирішення проблем місцевого співтовариства – сформовані ініціативні групи;
7. інформування громади про результати ОГП – інформування населення через ЗМІ, зустрічі, зібрання – представники місцевої громади поінформовані про результати ОГП [14, с. 26].

Відносно проведення оцінювання потреб ОТГ з соціальних послуг, то відповідно до статті 13 Закону України «Про соціальні послуги» (документ 966-IV, чинний, редакція від 07.01.2018, втрата чинності відбудеться 01.01.2020 року, підстава 2671-VIII), «місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування шляхом збирання, узагальнення та аналізу інформації про становище і життєві обставини особи або соціальної групи, оцінки впливу послуг на процес подолання складних життєвих обставин визначають потреби в соціальних послугах, їх видах і обсягах та забезпечують їх надання, в тому числі шляхом соціального замовлення, за рахунок коштів, передбачених цим Законом для фінансування соціальних послуг» [7].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо організації та забезпечення діяльності ОТГ у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей (Наказ Міністерства соціальної політики України № 890 від 14.06.2018 «Про деякі питання діяльності ОТГ щодо соціальної підтримки населення та захисту прав дітей») діяльність щодо реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення, формування та виконання місцевих програм соціальної підтримки включає визначення потреб громади в соціальних послугах (для ухвалення рішень про організацію надання соціальних послуг, зокрема шляхом соціального замовлення).

Новий Закон України «Про соціальні послуги» (документ 2671-VIII, поточна редакція від 17.01.2019 року), що набуде чинності 01.01.2020, містить такі важливі положення щодо визначення та оцінювання потреб у соціальних послугах.

Стаття 1. Щодо визначення основних термінів.

Визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади в соціальних послугах – збір, узагальнення та аналіз інформації про наявність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці вразливих груп населення, осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, про їхні потреби в соціальних послугах, на основі результатів яких приймаються управлінські рішення щодо організації надання таких послуг.

Оцінювання потреб особи/сім'ї в соціальних послугах – аналіз належності особи/сім'ї до вразливих груп населення, її складних життєвих обставин та визначення індивідуальних потреб особи/сім'ї, переліку та обсягу соціальних послуг, яких потребує особа/сім'я.

Соціальне замовлення – засіб регулювання діяльності в системі надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі надавачів соціальних послуг для задоволення потреб осіб/сімей у соціальних послугах відповідно до результатів визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади в соціальних послугах [8].

Діагностичний інструментарій визначення потреб громади в соціальних послугах включає: моніторинг та оцінювання якості; опитування; фокус-групу; соціальне картування громади (залежно від пріоритетних завдань дослідження): карта проблем/ресурсів громади, карта найбільш вразливих домогосподарств у громаді, карта доступності, інфраструктура об'єктів з надання соціальних послуг у широкому значенні цього слова (в тому числі організації, в яких закупаються або планується закупівля соціальних послуг) [4, с. 26-41].

Допомога/участь у написанні/розробленні проектів для ОТГ є ще однією особливістю роботи фахівця соціальної сфери у громаді. С. Луків соціальний проект визначає як «сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримка в середовищі, що змінюється, матеріальної чи духовної цінності, яке має просторово-часові і ресурсні межі і вплив якого на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням» [3, с. 36]. Така діяльність є відносно новою і має свої переваги: концентрація зусиль і ресурсів громади на чітко визначених цільових групах клієнтів; локалізація діяльності у визначених часових і географічних межах; використання певних методів втручання відповідно до специфіки цільових груп; орієнтація на результати (кінцеві й проміжні), що об'єктивно вимірюються. Відзначаючи корисність і доцільність упровадження соціального проектування в роботу ОТГ, означимо проблеми, з якими зіштовхуються фахівці соціальної сфери: недостатній рівень забезпечення соціальних працівників технологією розроблення та реалізації соціальних проектів; невідповідність між теорією і практикою в Україні (практика випереджає теорію); відсутність досвіду подолання відносно нових соціальних проблем (безробіття, бродяжництво, сексуальна експлуатація, ін'єкційна наркоманія тощо) [15].

Викликає інтерес різноманітність підходів до типологізації соціальних проектів, адже, лише розуміння особливостей кожного з них дозволить фахівцю соціальної сфери організувати правильне управління ним та досягнути бажаного результату.

В. Шкуро типологізацію соціальних проектів подає за такими критеріями: об'єкт проєктованих змін (послуга, організація, захід, нові відношення, законопроект); характер змін (інноваційні проекти, підтримуючі проекти); напрям діяльності (сім'я, дитинство та молодь; люди з особливими потребами; люди похилого віку; люди без постійного місця проживання; охорона здоров'я та спорт; культура; соціальні перетворення та соціальний захист; благодійність; творчість та самореалізація); особливості фінансування (спонсорський, інвестиційний, кредитний, бюджетний, грантовий, благодійний, за рахунок коштів організації, здійснювався збір коштів під даний проект, за рахунок членських внесків, проект не потребує фінансування); масштаб фінансування (мікропроект, малий проект, мегапроект); термін реалізації (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий); територія (міжнародні, національні, регіональні, обласні, районні/міські, селищні/територіальні громади) [15].

Останнім часом особливої популярності набувають грантові проекти для розвитку спроможних ОТГ. У науковому обігу існують різні підходи до класифікації грантів. За типом гранти поділяються на гранти загальної підтримки (надаються для підтримки основної діяльності, забезпечення стабільності та розвитку); гранти на програми або проекти (надаються для реалізації конкретних проектів або програм); гранти із частковим фінансуванням (передбачають обов'язкове залучення додаткових джерел фінансування (інші донорські організації або власні кошти організації, установи); капітальні гранти (надаються на капітальні витрати (придбання нерухомості, ремонт, купівлю необхідного обладнання);

корпоративні гранти (надаються підприємницьким структурам або можливе співфінансування проекту з боку бізнесу); початкові гранти (надаються на початковому етапі розвитку підприємства, організації чи установи з метою забезпечення їх стабільності та функціонування; для створення нових організацій або нових напрямів у межах діючої організації); гранти в натуральній формі (надаються у вигляді матеріальних цінностей, а не фінансів); посередницькі гранти (надаються спонсором для проведення соціально орієнтованої політики від його імені); цільові гранти (надаються для здійснення конкретної діяльності). За видами гранти поділяються: 1) залежно від кількості виконавців: індивідуальні (участь у проекті лише однієї людини, яка одночасно є і керівником, і виконавцем робіт за грантом); колективні (реалізація проекту групою осіб, що належать до однієї організації, установи); партнерські (здійснення проекту проектною командою, в якій можуть брати участь особи з різних організацій, установ, країн); грант на науковий проект (проведення конкретного наукового дослідження однією особою або групою); 2) залежно від мети і характеру заходу, на який виділяються кошти: гранти на поїздки (участь у конференціях, конгресах, круглих столах, семінарах тощо); гранти на роботу в архіві, бібліотеці, інституті (виділення коштів на витрати, пов'язані з відрядженням в інше місто тощо); гранти на організацію та проведення заходів; гранти на тривале стажування чи навчання; гранти на публікаційну діяльність; гранти на проведення експедицій або польових робіт [1].

Висновки. Таким чином, робота фахівця соціальної сфери в умовах ОТГ передбачає знання і розуміння структури соціальної роботи на різних рівнях (області, району, громади), обсягів та процедури соціального захисту та надання соціальних послуг різним групам клієнтів відповідно до законодавства України, активну участь у специфічних видах діяльності (активізація громади, проектна діяльність тощо).

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в більш ґрунтовному дослідженні означених особливостей роботи фахівця соціальної сфери в умовах ОТГ порівняно із практикою зарубіжних країн.

Список використаної літератури

1. Козка О. Гранти як джерело додаткового фінансування. URL: <https://uteka.ua/ua/tables/47284-1>.
2. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика). Київ, 2007. 341 с.
3. Луков В. А. Социальное проектирование: учеб. пособие. Москва, 2007. 240 с.
4. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах. Практичні рекомендації. Київ, 2019. 70 с.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення: Наказ Міністерства соціальної політики України від 19.01.2016 № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0026739-16#n8>.
6. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-%D0%B2%D1%80>.
7. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/966-15>.
8. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2671-19>.
9. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с.
10. Сидоров В. Ролі та функції соціальних працівників. Соціальна робота в Україні: перші кроки / під ред. В. Полтавця. Київ, 2000. С. 46–86.
11. Слезанська Г. І. Ролі фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. 2017. Вип. 1 (40). С. 265–268.
12. Слезанська Г. Категорії клієнтів фахівця із соціальної роботи в об'єднаній територіальній громаді. *Молодь і ринок*. 2017. № 2. С. 68-73.
13. Соціальна сфера – реформи в дії. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/socialna-sfera-reformi-v-diyi> 22.
14. Технології активізації громади: метод. посіб. / за заг. ред. О. В. Безпалько. Київ, 2006. 95 с.
15. Шкуро В. Типологія соціальних проектів. *Вісник кийівського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія психологія. Педагогіка. Соціальна робота*. 2012. № 6. С. 81-83.

PECULIARITIES OF THE SOCIAL SPHERE SPECIALISTS IN THE TERRITORIAL COMMUNITY

Mischyk Lyudmyla

doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Social Pedagogy and Social Work Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Korniyenko Tetyana

candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Social Pedagogy and Social Work Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Social guarantees' provision, social protection and creation of conditions for successful social adaptation in the private person's space (family, social environment, community, etc.) is a prerequisite for the country social development in the present-day conditions. In such circumstances, community social work becomes a leading tool for the implementation of social services at the local level.*

The purpose is to consider the peculiarities of social workers' activity in the territorial community.

Methods. *For the research we used the following set of research methods: general scientific (analysis, synthesis, systematization, comparison, generalization, etc.); study of scientific sources;*

Results. *In the scientific circulation the approaches to the interpretation of the term «community» are rather ambiguous. First of all, this is due to the fact that «community», as a phenomenon, is a kind of sociological construction that can be especially structured, with different locations, shape and size. Commonly there are three approaches to community understanding: sociological, politico-legal, and social-pedagogical. If we consider social work in the context of different levels of administrative and territorial structure, direct work with the community will span the basic or district levels. Social protection of the population at a basic level performs the following functions: organization and provision of a basic set of social services in accordance with the needs of the community, including the services of a social work specialist; identifying families which have complicated living conditions; identifying needs for social services, deciding whether to receive services; organization of children's health and recreation; counseling and receiving applications from community residents to provide all types of social support. The social protection infrastructure includes a territorial community social assistance (social services) center and an employee's remote work station or the admission agreement's conclusion, a center for providing administrative services in the field of social protection.*

The peculiarities of the social sphere specialists in the context of territorial community are defined by: of the client groups' understanding of territorial community (any person or group of people who could potentially be in complicated living conditions and in need of help in solving their own problems; united community); awareness of the different roles played by a social worker in the territorial community (guide; activator / mentor / catalyst; therapist; social skill teacher or trainer; broker; client / lawyer advocate; expert, etc.); work in community activation; identifying community needs and problems; assistance / involvement in writing / developing social projects.

Originality is characterized by the social sphere peculiarities of the specialist in the conditions of the territorial community.

Conclusion. *Thus, the work of a social sphere specialist in the context of territorial community provides knowledge and understanding of the social work structure at different levels (area, district, community), the scope and procedure of social protection and the provision of social services to client different groups in accordance with the Ukrainian legislations, active participation in specific activities (community activation, project activity, etc.). The prospects for further scientific exploration are seen in a more thorough study of the identified features of the work of a social sphere specialist in the context of territorial community compared to the foreign country practice.*

Key words: *social specialist, social worker activity in the community, social services in the community, community.*

References

1. Kozka, O. (2019). Ghranty jak dzherelo dodatkovogho finansuvannja. URL: <https://uteka.ua/ua/tables/47284-1> [in Ukrainian].
2. Lukashevych, M. P., Semyghina, T. V. (2007) Socialjna robota (teorija i praktyka). Kyjiv [in Ukrainian].
3. Lukov, V. A. (2007) Socyjalnoe proektyrovanye: ucheb. posobyje. Moskva [in Russian].
4. Posibnyk iz vyznachennja potreb naseleennja ob'jednanoi terytorialnoji ghromady u socialjnykh posluhakh. Praktychni rekomendaciji. (2019). Kyjiv [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennja Metodychnykh rekomendacij shhodo vykonannja vlasnykh (samovrjadnykh) povnovazhenj ob'jednanoi terytorialnoji ghromady u sferi socialnogho zakhystu naseleennja: Nakaz Ministerstva socialnoji polityky Ukrainy vid 19.01.2016 № 26 (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/voo26739-16#n8> [in Ukrainian].
6. Pro misceve samovrjaduvannja: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97-VR. (1997). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-%Do%B2%D1%80> [in Ukrainian].
7. Pro socialjni posluhy: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 966-IV. (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/966-15> [in Ukrainian].
8. Pro socialjni posluhy: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019r. № 2671-VIII. (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2671-19> [in Ukrainian].
9. Rozvytok socialnoji sfery terytorialnykh ghromad v umovakh administratyvno-finansovoji decentralizaciji / za red. S. L. Shuljc. (2018). Ljviv [in Ukrainian].
10. Sydorov, V. Roli ta funkciji socialjnykh pracivnykiv. Socialjna robota v Ukraini: pershi kroky / pid red. V. Poltavcja. (2000). Kyjiv [in Ukrainian].
11. Slozansjka, Gh. I. (2017). Roli fakhivecja iz socialnoji roboty v terytorialnij ghromadi. *Naukovyj visnyk uzghorodskogho universytetu. Serija: «pedagoghika. socialjna robota»*, issue 1 (40) [in Ukrainian].
12. Slozansjka, Gh. (2017). Kateghoriji klijentiv fakhivecja iz socialnoji roboty v ob'jednanih terytorialnij ghromadi. *Molodj i rynek*, 2 [in Ukrainian].
13. Socialjna sfera – reformy v diji. (2019). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/socialna-sfera-reformi-v-diji> 22 [in Ukrainian].
14. Tekhnologhiji aktyvizaciji ghromady: metod. posib. / za zagh. red. O. V. Bezpajko (2006). Kyjiv [in Ukrainian].
15. Shkuro, V. (2012). Typologhija socialjnykh proektiv. *Visnyk kyjivskogho nacionalnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serija psykhologhija. Pedagoghika. Socialjna robota.*, 6 [in Ukrainian].

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ СПЕЦИАЛИСТА СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОБЩИНЕ

Мищик Людмила Ивановна

доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой социальной педагогики и социальной работы
Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

Корниенко Татьяна Николаевна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной педагогики и социальной работы
Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

Статья посвящена раскрытию некоторых аспектов работы специалиста социальной сферы в условиях объединенной территориальной общины. Определены законодательная база реализации социальной защиты населения общины, нормативно-правовое обеспечение социальными услугами. Рассмотрены особенности работы специалиста по социальной работе и предоставлению социальных услуг. Охарактеризованы специфические виды деятельности специалиста социальной сферы в объединенной территориальной общине.

Ключевые слова: *специалист социальной сферы, работа социального работника в общине, социальные услуги в общине, община.*

Отримано редакцією: 10.10.2019 року.